

«Οι Δούλες», Ομάδα «Σημείο Μηδέν»: Συζητώντας με τις Έλλη Ιγγλίζ και Μυρτώ Ροζάκη

Γιάννης Κοντός,

03 Απριλίου 2025

Δύο από τις πιο αξιόλογες σύγχρονες Ελληνίδες ηθοποιούς, η Έλλη Ιγγλίζ και η Μυρτώ Ροζάκη πρωταγωνιστούν στις άφθαρτες Δούλες, που παρουσιάζουν η Ομάδα Σημείο Μηδέν και ο σκηνοθέτης Σάββας Στρούμπος μέχρι και τις 14 Απριλίου.

Συζητώντας με τις ηθοποιούς για τον Ζενέ, το θέατρο, την άβυσσο, την εξουσία και την εξέγερση.

Επιτακτικό, προκλητικό, πολυπαιγμένο κι όμως άφθαρτο, το θεατρικό κείμενο του Ζαν Ζενέ, Οι Δούλες, παραμένει, σχεδόν 80 χρόνια μετά το πρώτο του ανέβασμα, «ανοιχτό πεδίο συνεχούς έρευνας και ερμηνειών», όπως σωστά επισημαίνεται.

Γιατί, κατά τη γνώμη σας, συμβαίνει αυτό και ποιες κατευθύνσεις (εξ)ερευνήσατε τόσο ατομικά όσο και συλλογικά κατά τη διάρκεια των προβών ενόψει του ανεβάσματος της παράστασης στο Θέατρο Άττις;

Έλλη Ιγγλίζ: Πράγματι είναι ένα «ανοιχτό πεδίο συνεχούς έρευνας και ερμηνειών», καθώς το υλικό του κειμένου είναι τόσο πλούσιο, γεμάτο αντιφάσεις, αναιρέσεις, διαρκείς εναλλαγές, από το αδιέξοδο έως τον σαρκασμό και τον αυτοσαρκασμό.

Κατά τη διάρκεια των προβών αναζητήσαμε αυτό το στοιχείο των διαρκών μεταμορφώσεων από την τραγικότητα της κατάστασης αυτών των δύο γυναικών, έως το καρναβαλικό στοιχείο.

Προσωπικά, αυτή η κατεύθυνση της διαρκούς ρευστότητας, της μουσικότητας, της ροής και της αλλαγής άνοιξε νέα παράθυρα.

Μυρτώ Ροζάκη: Στις Δούλες, ο Ζενέ εστιάζει στο σύμπαν τριών γυναικών και αποτυπώνει τον εγκλεισμό τους στο κλειστό σύστημα του σπιτιού της Κυρίας.

Δεν κατηγοριοποιεί τα πρόσωπα υιοθετώντας απλοϊκές κατατάξεις όπου ο ένας είναι ο ευτυχής θύτης και ο άλλος το δυστυχές θύμα.

Φωτίζει τον φαύλο κύκλο της εθελοδουλίας, προκειμένου να καταδείξει ότι σε ένα εξουσιαστικό πλαίσιο δεν υπάρχουν ούτε νικητές ούτε αθώοι, αλλά ότι όλοι κυοφορούν μέσα τους ένα τέρας.

Αυτό είναι εμφανές στην έκβαση των γεγονότων του έργου.

Πιστεύω πως η λεπτοφυής αυτή προσέγγιση του Ζενέ είναι που κάνει το έργο γοητευτικό και συνάμα προκλητικό.

Δεν επιτρέπει στον ερμηνευτή να προσεγγίσει τον ρόλο με εξιδανίκευση ή ασκώντας κριτική αφ' υψηλού.

Σε ωθεί να βουτήξεις κι εσύ ο ίδιος σε αυτόν τον διαστρεβλωμένο κόσμο, να τον κοιτάξεις κατάματα, να συνυπάρξεις και να συνδιαλλαγείς μαζί του, ως ηθοποιός και θα ήλπιζα και ως θεατής.

Η ερμηνευτική πρόκληση του έργου έγκειται σε αυτήν την συνεχή ακροβασία μεταξύ αντίθετων δυνάμεων και όσο παίζουμε τις παραστάσεις, πράγματι, η έρευνα συνεχίζεται.

Η Κλαιρ ακροβατεί συνεχώς μεταξύ φαντασίας και πραγματικότητας, μίσους και απελπισμένης ανάγκης για εγγύτητα, ζωτικότητας και κατατονίας.

Έτσι, για να την προσεγγίσω, εξερεύνησα τις συνεχείς μεταμορφώσεις του χαρακτήρα προσπαθώντας να διατηρήσω την ειλικρίνεια στην εκάστοτε στιγμή της, όσο διαφορετική και φαινομενικά παράδοξη κι αν είναι από αυτήν που είχε μόλις προηγηθεί.

«Το θέατρο του Ζενέ είναι θέατρο στο χείλος της Αβύσσου, καθώς αποκαλύπτει μορφές ζωής που η κοινωνία των ‘κανονικών’ επιμένει να καταπιέζει», διαβάζω στο Δελτίο Τύπου. Πώς αντιλαμβάνεστε την έννοια της «Αβύσσου» στο θέατρο του Ζενέ; Σας τρομάζει, σας φοβίζει, σας προ(σ)καλεί να καταδυθείτε σ’ αυτήν; Και πώς αναδύεστε εκ νέου αλώβητες στην επιφάνεια της σκηνής - και της ζωής;

Έλλη Ιγγλίζ: Ο Ζενέ τολμά να πει αυτά που η κοινωνία αποσιωπά, φανερώνει πτυχές του ανθρώπινου ψυχισμού με απόλυτη ειλικρίνεια, μάς καλεί με αυτόν τον τρόπο σε ένα ταξίδι μελέτης του ανθρώπου και της φύσης του.

Άρα μας προσκαλεί να καταδυθούμε σε αυτόν τον χώρο της Αβύσσου.

Θεωρώ πως η τέχνη δημιουργεί τόπους και τοπία, αποκαλύπτει μονοπάτια, όπως συμβαίνει και στο ταξίδι της ζωής, όταν υπάρχει διαρκής διάθεση για εξερεύνηση με σκοπό την εξέλιξη.

Μυρτώ Ροζάκη: Η άβυσσος του Ζενέ αποτελείται από σκοτεινά, και πολλές φορές αχαρτογράφητα τοπία ανθρώπων, οι οποίοι παραμένουν για εμάς αφανείς και προτιμάμε να τους κρατάμε σε μια απόσταση.

Τους τοποθετούμε σε ένα τακτοποιημένο κουτί απλοϊκών πεποιθήσεων. Ο Ζενέ μπαίνει σε αυτό το κουτί και το κάνει άνω κάτω.

Αποκαλύπτει με λεπτότητα τα μύχια εκείνων που θέλουμε να αγνοήσουμε. Δε μας επιτρέπει να στρέψουμε το βλέμμα αλλού, να αποφύγουμε αυτό που μας είναι δυσάρεστο και δύσσομο.

Στην περίπτωση των Δούλων, το έργο μιλάει για κάτι που θα μπορούσε να απλοποιηθεί πολύ: μια κακοποιητική εξουσιαστική σχέση.

Η μαεστρία του έργου και η πρόκλησή του έγκειται στο ότι δεν μας ωθεί να ληπηθούμε δύο καταπιεσμένα θύματα, αλλά μας δείχνει ότι όλα τα πρόσωπα του έργου είναι συγχρόνως θύτες και θύματα, εγκλωβισμένα σε μια κατάσταση την οποία εξακολουθούν να συντηρούν.

Αυτό για μένα είναι η άβυσσος του ανθρώπινου ψυχισμού.

Η αναμέτρηση με την Άβυσσο στο θέατρο του Ζενέ είναι σίγουρα πρόκληση, αλλά για έναν καλλιτέχνη είναι μεγάλη τύχη να καταδύεται σε αυτό το σύμπαν σε καθημερινή βάση.

Να έχει το υλικό ώστε να καταπιάνεται με αυτά τα περίπλοκα, δύστροπα και πολλές φορές αμήχανα ανθρώπινα στοιχεία.

Όσο για το πώς αναδυόμαστε αλώβητες στη σκηνή και στη ζωή, θα επικαλεστώ τον Θεόδωρο Τερζόπουλο, που λέει ότι η σκηνή είναι ένα θυσιαστήριο για τον ηθοποιό.

«Τι θα γινόταν, όμως, αν οι απόκληροι της κοινωνίας διεκδικούσαν τη φωνή τους επί της σκηνής και εντός της ζωής; Αυτό είναι το θεμελιώδες ερώτημα στο θέατρο/κόσμο του Ζενέ!» διαβάζω στη συνέχεια. Νιώθετε πως σας αφορά περισσότερο το θέατρο που δίνει φωνή στον άλλο - «απόκληρο», καταπιεσμένο ή πάσχοντα; Κι αν ναι, γιατί;

Έλλη Ιγγλίζ: Νομίζω ότι το θέατρο δίνει φωνή στον άνθρωπο, και έτσι στον άλλον, τον ξένο, τον καταπιεσμένο, τον απόκληρο, και από αυτό το σημείο ανοίγει ένα οντολογικό φάσμα που ερευνά τις πτυχές της ύπαρξης.

Αυτό είναι κάτι που με αφορά, και αισθάνομαι πως αφορά κοινωνικά και όλους μας.

Μυρτώ Ροζάκη: Πιστεύω ότι το θέατρο οφείλει να στρέφει έναν προβολέα στις καταστάσεις που η κοινωνία αγνοεί, αποκρύπτει, θάβει κάτω από το χαλί.

Το θέατρο και η τέχνη εν γένει, καλούνται να κρούσουν τον κώδωνα του κινδύνου, να προσκαλέσουν και να προκαλέσουν το κοινό να σκεφτεί, να αμφισβητήσει, να του καλλιεργήσουν την ανάγκη αλλά και τη διάθεση να αλλάξει.

Ο καλλιτέχνης, ως ανήσυχος άνθρωπος, συμπάσχει με τον απόκληρο και γίνεται η φωνή του.

Ο Ζενέ, για παράδειγμα, έζησε στο περιθώριο κυνηγημένος και κατατρεγμένος. Ως απόκληρος έγραψε τις Δούλες και κατήγγειλε τον φαινομενικά λαμπερό κόσμο της καλής κοινωνίας.

Στην αναμέτρηση με το πάσχον σκοτάδι, που αποκαλύπτει ο Ζενέ, νιώθω ότι μας καλεί να βρούμε το φως. Να αναζητήσουμε κάτι καλύτερο.

Μιας και οι Δούλες είναι μια παράσταση για την εξουσία και την εξέγερση, πώς αντιλαμβάνεστε και βιώνετε τη «διελκυστίνδα» αυτών των εννοιών στο πλαίσιο του θεατρικού παιχνιδιού, της θεατρικής πρακτικής, του θεατρικού κειμένου;

Έλλη Ιγγλίζ: Στις Δούλες, ενώ θα μπορούσε να υπάρχει το στοιχείο της εξέγερσης, στην πραγματικότητα δεν υπάρχει στην πλοκή του έργου. Και εδώ είναι που ο Ζενέ ρίχνει φως σε μια σκοτεινή πτυχή της ανθρώπινης ψυχολογίας.

Οι δύο γυναίκες δεν εξηγείρονται, δεν ανοίγουν την πόρτα να φύγουν και να απελευθερωθούν από τα δεσμά της εξουσίας/ Κυρίας, αντ' αυτού παίζουν την Κυρία θέλοντας να πάρουν τη θέση της, καταλήγοντας σε ένα παιχνίδι θανάσιμο.

Με αυτή την έννοια και μέσα από την αντίθεση, ο Ζενέ τονίζει, με κάπως παράδοξο τρόπο, την ουσιαστική αναγκαιότητα του συνειδητοποιημένου, ανεξάρτητου και απελευθερωμένου ανθρώπου.

Μυρτώ Ροζάκη: Πράγματι, η εμπειρία της συγκεκριμένης παράστασης είναι μία συνεχής ακροβασία μεταξύ αντίθετων δυνάμεων, μια συνεχής ανισορροπία.

Σαν ένας ακροβάτης που συνεχώς ταλαντεύεται από την μια πλευρά στην άλλη κι όμως δεν πέφτει ποτέ. Ως ερμηνευτής, κάθε μονοπάτι στο οποίο πατάς αυτοαναιρείται.

Δεν μπορείς να επαναπαυτείς σε μια γενική αίσθηση ότι είμαι το θύμα επειδή παίζω την δούλα ή είμαι ο κακός εξουσιαστής επειδή παίζω την Κυρία.

Όπως οι ίδιοι οι χαρακτήρες συνεχώς αιφνιδιάζονται από αντιφατικές, αναπάντεχες παρορμήσεις και δυνάμεις, έτσι και ο ηθοποιός καλείται να δοκιμαστεί σε αυτήν τη διελκυστίνδα.

Έχετε και οι δυο σας, περισσότερο ή λιγότερο, «θητεύσει» καλλιτεχνικά στη «μέθοδο Τερζόπουλου» -ωριμάζοντας μέσα από αυτή-, που υιοθετεί και μετεξελίσσει η Ομάδα Σημείο Μηδέν, στην οποία συμμετέχετε. Σε τι συνίσταται η εν λόγω μέθοδος, βάσει της μέχρι τώρα θεατρικής εμπειρίας σας, τι απαιτεί από την/τον ηθοποιό και τι της/του ανταποδίδει;

Έλλη Ιγγλίζ: Μέσα από την εργασία πάνω στην αναπνοή, το σώμα, τη φωνή, τον λόγο και την ενέργεια, η μέθοδος φέρνει σε ενότητα όλα αυτά τα στοιχεία, έτσι ώστε ο/η ηθοποιός να λειτουργήσει καθολικά, δημιουργικά

Με αυτόν τον τρόπο, απελευθερώνονται εκ των έσω και φυσικά τα εκφραστικά μέσα και το μοναδικό υλικό του/της ηθοποιού.

Μυρτώ Ροζάκη: Η μέθοδος Τερζόπουλου θα έλεγα πως σε καλεί να αφηθείς στο ανοίκειο, κάτι το οποίο σίγουρα φοβίζει έναν ηθοποιό.

Αφήνοντας, όμως, πίσω την κατασταλτική δύναμη του φόβου, δημιουργείται ένα ανοιχτό εσωτερικό πεδίο που μετατρέπει το σώμα σε εύφορο έδαφος δημιουργίας.

Έτσι γεννιούνται ερμηνευτικές λειτουργίες και ενδεχόμενα που δεν μπορούσες να φανταστείς, που φαινομενικά δε γνώριζες ότι είχες στην «φαρέτρα» σου ως ηθοποιός.

Όσο αφήνεται και τολμάς να αναμετρηθείς με την αμηχανία του ανοίκειου, τόσο η μέθοδος θα σε ανταμείβει.

Η μέθοδος καλλιεργεί τη βαθιά συγκέντρωση, την όξυνση των αισθήσεων, την τόλμη πάνω στην σκηνή, την πρωτοβουλία του ηθοποιού. Είναι μια διαδικασία που δεν τελειώνει ποτέ.

Σε εποχές ατομικισμού, (αυτό)καταστολής και ευκολίας, πόσος χώρος υπάρχει, τελικά, για ένα θέατρο που ατενίζει την «Άβυσσο» -για να

επιστρέψουμε σε προηγούμενη ερώτηση- και που επιστρέφει το βλέμμα της προς εμάς, τους θεατές;

Έλλη Ιγγλίζ: Ακριβώς σε εποχές που υπάρχουν τα στοιχεία του ατομικισμού, της (αυτο)καταστολής και της ευκολίας, υπάρχει η επιθυμία -και άρα ο χώρος- για ένα θέατρο που ατενίζει τη «Άβυσσο».

Ακριβώς γιατί φέρνει στην επιφάνεια αυτά τα κομμάτια που η κοινωνία προσπαθεί να αποκρύψει, καταδεικνύοντάς τα, και με αυτό τον τρόπο μετασχηματίζει, λειτουργεί απελευθερωτικά, μεταμορφωτικά.

Μυρτώ Ροζάκη: Ακριβώς λόγω της σύγχρονης πραγματικότητας που βιώνουμε, υπάρχει χώρος γι' αυτό το θέατρο.

Πιστεύω ότι το θέατρο είναι ένα μέρος όπου ο θεατής αλλά και ο ερμηνευτής έρχονται για να αναμετρηθούν με την άβυσσο.

Για να ανοίξουν εσωτερικά τον χώρο της σκέψης, της εξερεύνησης του Άλλου, της περιέργειας, της συγκίνησης, του γέλιου και του κλάματος.

Είναι ένα ασφαλές πλαίσιο για να δει κανείς μέσα από την κλειδαρότρυπα καταστάσεις και πραγματικότητες ξένες για τον ίδιο.

Ο θεατής καλείται να αφήσει στην άκρη για κάποια ώρα όλα όσα τον αποσπούν, να κλείσει το κινητό και να αφεθεί με το σώμα και τη σκέψη του στην τέλεση του θεατρικού μυστηρίου.

Γίνεται αποδέκτης μιας ιστορίας, και συγχρόνως συμμετέχει στην έκβασή της καταθέτοντας τη δική του προσωπική άβυσσο.

Πιστεύω πως σε όποια εποχή και να ζούμε, όσο φοβισμένοι κι αποκομμένοι κι αν είμαστε ο ένας από τον άλλον, ο άνθρωπος και η άβυσσος που κρύβουμε όλοι μέσα μας χρειάζονται έναν χώρο να αναπνεύσουν, να ξεδιπλωθούν, να φωτιστούν.

Έναν χώρο όπου η άβυσσος του ενός θα μπορεί να δει μέσα (και μέσα από) την άβυσσο του άλλου.

Αυτός ο χώρος είναι για μένα το θέατρο, ως ηθοποιός, αλλά και ως θεατής.